

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמיניהם

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

'לקוטי שמעוני' (תקאל ססד), אולם אלו עלו ולא ירדו. אך משה התמיד בקב ש'עלה וירד כבן בית, שהרי מצינו ש'עלה לקבל את הלוחות הראשונים, לאחר מכן ירד, ושוב עלה לקבל את הלוחות השניים.

פרדס יוסף

יוהסר שטון מלפנינו ומאחרינו

"אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת" (ד)

כתב החיד"א כי בפסוק זה מצינו רמז לקב, שבפנינו ורוחני - 'בשמים', אל לו לאדם להסתפק בדרגה שהשיג, אלא עליו להביט כל העת באנשים ש: 'ממעל' לדרגתו ולשאף להגיע לדרגתם. ואלו בפנינו גשמיים - 'בארץ', עליו לשמוח בחלקו ולהביט דוקא באותם אנשים שמעמדם 'מתחת' למעמדו.

בבב פרט רבי חיים אריה ליב פנסטר מדוובנה את בבבשתנו בתפלת ערבית: 'יוהסר שטון מלפנינו ומאחרינו' - שפחד לא יפתה אותנו השטן לרדף אחר הונם ועשרם של אלו ש'מלפנינו', ומאידך בענינים רוחניים יפתנו להביט דוקא אל אלו ש'דגרתם' מאחרינו.

לב דוד פכה: 'שער בת רבים'

הברכה מבטאת גמול ותשלום

"לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא" (כ)

בגמרא (ברכות לג א) דרשו מפסוק זה את האסור לברך ברכה שאינה צריכה. וכן נפסק ב'שולחן ערוך' (אורח חיים טו ד): 'כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא... ואסור לענות אחריו אמן'.

תמה החי אדם: הרי המשבח את בוראו בסתמא, יכול להזכיר בדבריו את שמו ומברך אפלו אף פעמים. לפיכך אם אמר אדם: 'אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא פרי העץ' מבלי שיהיה לפניו פרי, לא יעבר בכך כל אסור. כיצד יתכן שאם רק יקדים לקב את התבה 'ברוך' - יעבר על אסור מדאורייתא?

תרץ רבי שלמה קלוגר:

שונה היא הברכה מיטר דברי שבח והודאה; לשון 'ברכה' מבטאת גמול ותשלום לבורא על טובה שקבלנו מידיו, כדברי הגמרא (ברכות לה ב): 'כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו גזל...'. לכן המברך מבלי שנהנה נמצא מבזה את ה', כפי שהפסוק מלמד על טובה שלא עשה לו, ש'עליו נאמר (תהלים קא ז): 'דבר שקרים לא יכון לנגד עיני'. לעומת זאת, שבח שלא נאמר בו לשון 'ברכה' כמוהו כשיר והלל בעלמא, ולפיכך אין אסור באמירתו בסתמא.

תני אדם ח"א כלה ב'נשמת אדם' אות א; 'חכמת שלמה' רטו ד

'משה עלה למרום' - כיבן בית'

"ומשה עלה אל האלקים" (טו א)

בפיט 'התקבצו מלאכים' הנאמר בשמחת תורה משלש הפיטן שאלתו: "מי עלה למרום...?", ואף משלש תשובתו: "משה עלה למרום...!". ויש להבין את פשר הדבר.

פרט רבי יוסף פצינובסקי מלודז' כי שבח מיחד רמז בכך הפיטן למשה:

פמה וכמה בני אנוש זכו לעלות למרום בחייהם (ראה

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

אחר הדברות ענו אמן

"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר" (כ א)

כתב בעל 'בית אברהם' מסלונים כי על כל אחד מן הדברות ששמעו ישראל ענו כלם ואמרו 'אמן'. ובאר כי למד זאת מכך שהביא רש"י (כ א) בשם הפסילתא שאחר הדברות שמהותם - 'עשה' ענו ישראל 'הן', ואחר 'לא תעשה' ענו 'לאו', והנה, במדרש (ילקוט ירמיה רסו) הובא שדברות: 'אנכי' ו'לא יהיה לך נאמר' ו'בדבור אחד', ולפסויות דברי רש"י - 'היאך ענו עליהם הן ולא כאחד? אלא בודאי אין פגות רש"י שאחר כל דבר אמרו במפנך ה' או 'לאו', אלא הספימו על הנאמר בענית 'אמן', ונחשב להם כאלו ענו לפי הענין 'הן' או 'לאו'.

יתכן שלכך רמז רבי יהודה הלוי כשכתב בפיט 'יונה מצאה', בפסקה המתחסק לעשרת הדברות: 'ויפתחו וענו ה' אחד' - שבפנית 'אמן' המאחדת בגימטריא את שמות הו"ה ו'אדני'ת, נחשב להם כאלו ענו אחר כל אחד מעשרת הדברות: "ה' אחד".

בית אברהם' מכתבי קדש מכתב יב

רמז נוסף לדברים נוכל למדוד מנסח תפלת 'תפנת שבת': 'אז מסיני נצטוו' - ראשי תבות 'אמן', [כדברי ר"י ב"ר יקר ב'פרוש התפלה והברכות' מהד' ירושלמי עמ' קיב]. כמו כן נתן לדרש זאת מקב ש'בפרשת יתרו נאמר עשר פעמים המלה 'אלקים' שהיא בגימטריה 'אמן', כנגד כל אחד מעשרת הדברות.

אמונת יצחק' ח"א עמ' נג

במה התיחדה הודאתו של יתרו?

"ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה" (יח א)

במסכת סנהדרין (א ד א) אמרו חכמים: "גנאי הוא למשה וששים רבוא שלא אמרו 'ברוך', עד שבא יתרו ואמר 'ברוך'".

ולכאורה תמוה: הלא הפליגו ישראל להודות על הצלתם בשירה הארפה והנשגבה שאמרו אחר קריעת ים סוף, ומה בכך שלא אמרו 'ברוך'?

באר רבי יוסף שאול נתנזון:

שירתם הנפלאה של ישראל נאמרה רק משהשלמה הצלתם, בראותם את אויביהם טובעים בים. אך יתרו השכיל להבין כי יש להודות אף על תחלת הנסים, באמרו: 'ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים' - אף שעדין לא השלמה הצלתם.

באפן אחר פרט ה'כתב סופר':

בשירת הים הודה כל אחד מבני ישראל על נס הצלתו האישית, אף יתרו חדש כי ראוי לאדם להודות אף על הצלת זולתו, כשאמר: 'ברוך ה' אשר הציל אתכם'.

דברי שאול [אגדות] סנהדרין ד א; 'כתב סופר'

באמצעות תפלה נתן לקבל תשובה משמים

"אם את הדבר הזה תעשה וצדק אלקים ויכלת עמך" (יח כג)

"המלך בגבורה; אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד" (רש"י).

מעיון בכתובים לא נמצא שנמלך משה בה' על עצת יתרו, ויש להבין את פשר דברי רש"י:

פרט רבי שמואל בן רבי מאיר אריק:

במסכת ברכות (כט ב) הובאו דברי אליהו הנביא לרב יהודה: "כשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא", ופרשה הגמרא: "זו תפלת הדרך". ויש להבין מדוע נקט אליהו לשון 'המלך בקונך', וכי יקבל על כך תשובה משמים? פרט זאת החיד"א על פי דברי רבי חנינא בן דוסא (שם לז ב): "אם שגורה תפילתי בפי - יודע אני שהוא מקבל...". זהו משמעות 'המלך' - שאמר את 'תפלת הדרך', ואם תהיה היא שגורה בפי ידע שצליח בדרכו.

אף כאן יש לפרש כי כך אמר יתרו למשה: התפלל לה' על עצתי, ואם תהיה התפלה שגורה בפי, דע כי מקבלת היא לפני ה' ונקבלתה מבטחת.

'חמת אגף' שה"ש את טו; 'של תורה הקדש' עמ' רכז

"אנכי ה' אלקיך..."
לא יהיה לך אלהים אחרים על פני"
"בעניית אמן מכריז האדם שהוא מזדה ומאמין
לברפת ה' יתברך, וממילא הוא באומר שכל
זולתו שקר ואפס ואין..."
 [שם משמואל פי תבא]

ברכות השחר: בקול בכוונה בחברותא.

ברכת המזון - ברכת 'הארץ' (ג)

בין 'ברית ותורה' ל'ברכת 'הארץ'

כתבו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות טו א) כי חובה על המברך ברכת המזון להזכיר בתוך ברכת הארץ 'ברית ותורה', שאם לא פן - לא יצא ידי חובתו. בפאמר שלפנינו נעמד על מהותן של הזכרות אלו, ועל הקשר שבניהן לברכת המזון. את טעם הזכרת 'ברית' בברכת 'הארץ' נוכל להבין על פי הפוסק במדרש (כ"ד טו ז), שנתאי התנה הקדוש ברוך הוא עם אברהם ואבינו עליו השלום: "אם מקמיין בגיד את המילה הן נכנסים לארץ, ואם לאו אין נכנסים לארץ".

בהמשך דבריהם הביאו חכמי המדרש את הפסוק שאומר בתוך פרשת מילת ישראל טרם פניסתם לארץ (הושע ז ד): "זה הדבר אשר מל' ה' הושע", ובארו: "דבר" אמר להם ה' הושע ומלו; אמר להם: מה אתם סבורין שאתם נכנסין לארץ ערליים? כך אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו (בראשית י"ח): "ונתתי לך וליעקב אחרריך וגו' - על מנת (שם ט) ואתה את בריתי תשמר".

בזכות התורה נכנסו ישראל לארץ

בדומה לכך באר רש"י את טעם חובת הזכרת 'תורה' בברכת הארץ. שאף זכות התורה עמדה ל'ישראל לזכות ולהכנס לארץ (ראה מלקחא בשלח, ס"ט דש"ה ט), וכפי שפירש בלשון הפסוק (דברים ח א): "כל המצאנו אשר אנכי מצאנו היום תשמרון לעשות למען תחיון וירביחם ובאתם וירשיתם את הארץ אשר נשבע ד' לאבתכם" (רש"י ברכות פ"ט).

עוד באר ה'חם סופר:

הזכרת התורה והמצוות היא תנאי הכרחי לקיום חובת ההודאה על המזון בהלכה. הלא ידוע כי מטרת המזון שבמנו לנו לקיים הגוף, היא כדי שבאמצעות הגוף נוכל לעבד את ה' כראוי בלמוד התורה ובקיום המצוות. מכאן שאלו היינו מודים בסתמא על קיום הגוף, לא הייתה בכך 'הודאה', שכן מהו הטעם 'הודות על בשר ודם הפתקמים ללא מטרה וללא תכלית. לפיכך תקנו לנו להזכיר בהודאתנו את ה'ברית' ו'התורה' המסמלות את מטרת קיום הגוף - לצורך עבודת ה', שכן רק בכך נעשית ההודאה משלמת (תורת משה דברים י"ד כ).

בדרך רמז הוסיף ה'חם סופר, כי ענין זה רמזו אף בראשי התבות של הדברים שנתנה הגמרא בברכות שיש להזכיר בברכת הארץ: ברית, ארץ, מזון ותורה - באמית' ללמדך כי רק בזכות ההודאה בתוכה את ארבעת הענינים הללו כאחד הנה ברכה הנאמרת 'אמת' (חם סופר) עתה ואז.

הגאון רבי מאיר שפירא מלבלין

היה דורש בענין זה: שונה הוא בתכלית היחס שבין עם ישראל לארצו, מיחס הגויים לארצותיהם; כל אחת מאמות העולם זקוקה למולדת כדי שיוכלו בניה לחיות בה בשלוה וברוחה מבלי להיות משעבדים תחת על ממלכות זרות. אולם בני ישראל זקוקים לארצם כדי שיוכלו לקיים בה בנחת את מצוות ה' ובכך בהבדל בקדשתם מכל הגוים. והראיה הגדולה לדבר היא, כי גם בהיות הארץ שוממה, חרבה וכבושה תחת ממשלת זרים, לא פסקה לרגע המעיקה בלב כל יהודי לעלות לארץ ולגור בה.

לפיכך תקנו לנו לכלל בברכת הארץ ברית ותורה, להראות כי אין אנו מתיחסים למתנת הארץ רק כמקום מפלט ושלוה מצרותינו, אלא כדי שנוכל להוסיף ולהרבות בה עוד ועוד תורה ומצוות (ברפ"ד ע"מ כ"ד).

הגאון מקו"ג'גלוב הוסיף והביא בענין זה את דברי חכמים (ספרי בראשית פ"ח) שהארץ נחלקה ל'כשרים וקדושים' בלבד. והנה, מדברי הראשונים (ראה תוס' ב"מות ט"א) משמע, שאשה שיש בה פסול שאין הקדושים תופסים בה מחמתו, על אף שכשהתקדשה הייתה כשרה - אם נפסלה לאחר מכן פקעו הקדושים ממנה. לפי זה יש לומר בנוגע לארץ, כיון שהיא לא נתנה לרשעים - אם חללה חטאו ישראל והרשיעו לאחר מכן, פוקעת היא מרשותם.

לפיכך ראוי שבשעה שאנו מברכים את ברכת 'הארץ' נקבל עלינו מיד על מלכות שמים בהזכרת ברית ותורה, שכן רק באמצעות קבלה זו נוכל להיות בטוחים שתתקם הארץ ברשותנו (ארץ ג' בשלח תרפ"א).

ועל חשיך שהודעתנו

הזכרת ה'תורה' מתחלקת בפנינו ל'תורה' [על תורתך שלמדנתה] ו'לחיים' [על חשיך שהודעתנו]. ובאר הפה"ל כי בתוספת ההודאה על החיים מבטאים אנו הודאה משלמת על כל המערכת המחיה אותנו, הינו - הגוף, השכל והנפש; ה'ברית' מתקיימת בגוף, ה'תורה' מתקיימת בשכל המבין, ו'לחיים' - שאין לשכל הבנה בו מתקיים בנפש הרוחנית. לפיכך על התורה נאמר 'שלמדנתו' - כלומר בהבנת הלב, ואלו על החיים נאמר 'שהודעתנו' - בהודעה שאינה פולחית טעם. זאת משום שלשכל אין השגה בחיים, ועל כן הם לא נמסרו לנו כ'למוד' אלא כ'הודעה' (נתיבות עולם נתיב י"ח).

תפלתו האחרונה של אסיר מספר 48723

פחלק ממסכת פעילותם הנפשית של הגרמנים שחם בתקופה שבה יסקו בהשומדת עמנו, הכינו הם תכנית מסודרת שתכליתה הייתה - להסיר מקרב היהודים כל צלם אנוש. הם עשו זאת באמצעים שפלים וסדיסטיים, כמניעת צרכים בסיסיים, חלוקת האכל באופן בזוי ומשפיל, ובנוסף, שלילת הזהות האישית.

במסגרת התכנית האכזרית, נשללה מהיהודים הזכות לשאת את שמם האיש. תחת זאת החלף הוא במספר עם כניסת האסיר בשערי המחנה, נחקק המספר האישי על רזועו, ומיום זה ואילך עתיד היה הוא לשמש בעברו כאמצעי זהו בכל דבר וענין.

אם לא די בכך, הרי שהגרמנים הקפידו עד מאד לבל ישלח המספר מלב האסירים. אסיר שנחפס כשהוא אינו יודע להקריא את מספרו בעל פה, נענש מיד בעונש אכזרי ביותר. וכן, מפחד שטא ישכחו את המספר, הקפידו היהודים לכנות איש את רעהו במספרו, ושלב נוסף בתכניתם של הגרמנים עבר בהצלחה למרבה הפאב.

במחנה ששכן בסבב עצי היער, נאסר על היהודים להזיק ברישתם שעון או לוח שנה, שדרכו יוכלו להיות גרים לחלופי זמנים ולהתחדשות מועדים. 'השעון' היחיד שיוכל היה לשמש אותם, היה המספר. במקדנות גרמנית היו נערכים המספרים מדי יום בשעות קבועות: בקר, צהרים וערב.

מיום ליום הלכו והדלדלו השורות. היו מהאסירים שעוד עמדו במסדר הבקר, אף למסדר הערב לא הופיעו. ורקם נפחו את נשמתם בעבודת הפרך, וחלקם נשלחו מסבב זו או אחרת לקרמטוריום ששכן בקצה המחנה וממנו לא שב איש.

ככל שחלפו הימים והישיעה לא נראתה באפק, הלך וגבר הדכדוך בקרב האסירים. אולם שונה מכלם היה האסיר שמספרו היה 48723. איש לא ידע את שמו האמתי, אולם חבריו ראו בו כשליח ממרומים להפיח רוח של תקווה ועליצות בלבם.

את המספרים פנה הוא בשמן של שלוש תפלות היום: שחרית, מנחה וערבית. שמות שהתקבלו בהספקמה בדי' כלל האסירים. בדרך זו הם חשו חבור להו' היהודי האותנטי שכמעט ונשכח מלבם.

אף במהלך המספרים לא אבד אסיר מספר 48723 צלם אנוש. עומד היה הוא בקצה השורה, פשולנגד עניו היוקדות אחוז ספר תהלים קטן, והוא קורא מתוכו פסוקים בניעימה חרשית ומעוררת לב.

מן הצד עמדו חבריו ובהו בו בהערצה ובקנאה. הם לא הצליחו להבין מהיכן שואב הוא את תעצומות הנפש שלא לאבד את שפיותו גם בתוך מעמקי הגיהנם הנאצי. כיצד גם בשעה שחיות האדם עמלים להסיר משמו את שאריות אנושיותו, עדין מוצא הוא נחם בין תהלותיו של דוד מלך ישראל.

הדבר כבר הפך אצלו לנהג של קבע במהלך המספרים. משחלף השומר הנאצי על פניו היה הוא משתתק ומסתיר את הספר בשול' בגידו, ומשעבר מעל פניו היה שב, מוציאו ומתנחם באותיותיו הקדושות.

אף טבעי היה כי דמותו תעורר סקרנות בקרב יתר האסירים. בדרך כלל, כיון שהפך היו דומים זה לזה במראם הפחוש ובפניהם שהשחירו מרעב, איש לא התענין בשמו של רעהו. אולם יהודי זה בלט באישיותו מעל כלם, ורבים בקשו לדעת את שמו ואת ספרו עברו. למרבה הפליאה סרב האישי בעקשנות לעלות את שמו.

'לזמנים שצאלו', היה מגיב למעניינים, "אין מקום להיחיד בין הרבים. כלנו מגידים כצבור אחד, הנתון בפצור ובמצולח תחת שלטת זרים. מספרי הוא 48723 ובו אכנה עד עת פדות ונאלה". היה זה באישון ליל אור ליום רביעי. מחוץ לצריפים שורה עלטה סמיקה, ובתוכם, על גבי דרגשי העץ שכבו האסירים בצפיפות, מנסים להתעלם מכאבי

ברית הנפסות' שנה ג' עמ' 992